

ЗАСОБИ ПОЗНАЧЕННЯ СИЛЕНЦІАЛЬНОГО ЕФЕКТУ

Дослідження номінацій на позначення силенціального ефекту, їх семантичного наповнення у різних мовах є вельми актуальним з огляду на розширення парадигми знань стосовно контрастивної семасіології та осмислення когнітивно-семантичного континуума.

Силенціальний ефект обіймає соціально-культурне та індивідуально-психологічне мовчання, яке має нульовий денотат. Соціально-культурне навантаження номінацій *мовчання / тиша* є прозорим, канонізованим правилами невербальної поведінки. Пор.: англ. *silence gives consent; first think - then say; speech is silver – silence is gold;* укр. *не мовчанка буває нудна, а пуста балачка; не стидно мовчати, коли нема чого сказати*. На письмі індивідуально-соціальне мовчання позначається специфічними графічними знаками та лексичними одиницями . Ситуативно-комунікативний характер мовчання корелює із емоційним станом людини та її статусом. Біологічне, фізичне мовчання людини є некомунікативним. Пор. ситуації, в яких мовчазлива людина знаходиться у стані відпочинку, покою, сну (Кочерган 2004:130).

Індивідуально-психологічне мовчання омовляється в англійській мові домінантними словами *quiet, calm* та одиницями із одноіменними семами. Слова *silence – silent* за семантичним наповненням є родовими по відношенню до *quiet, calm*. Пор. : *silent* ← *quiet, calm (Adj.); silence* ← *quiet, calm (N)* (OALD 1989). За словником Б.Грінченка слова *мовчазний* та *тихий* є дистантними. *Мовчазний* не корелює з *тихим*, бо *тихий голос* все ж таки звучить, а *мовчазний* тут не є релевантним.

Словосполучення типу *to do / to be + quiet -/- ly* семантизують стан та дію; остання виконується дещо повільно, без шуму, спокійно, неголосно. Пор. англ. *smiled quietly* (Daniel 1993:15). *quietly nodded* (Daniel 1993:18), *quietly agreed*

(Daniel 1993:48), *chattered quietly* (Daniel 1993:47), *said quietly* (Daniel 1993:61), *sat quietly* (Daniel 1993:79), *talk quietly* (Daniel 1993:112). *Silent* на відміну від лексеми *quiet* вказує на неозвучену невербальну дію або стан людини за моделлю *to do / to be + silent -/- ly*. Пор. англ. *to nod in silence* (Daniel 1993:38), *to finish meal in silence* (Daniel 1993:28), *to walk in silence* (Daniel 1993:270), *to be silent* (Daniel 1993:230), *to file silently* (Daniel 1993:361). Мовчання артефактів, тиша у природі дистантуються від комунікативних дій людини, бо вона (людина) може і говорити і мовчати. Мовчання артефактів та природних явищ є вторинним, його номінації появляються в результаті семантичного зсуву на векторі транспозиції позначень людське → природне мовчання. Консистентним для явища персоніфікації є наявність образності, емоційності та експресивності у вербальному тексті. Пор. : англ. *Five years ago a woman began to receive his silent calls* (New Writing 1999:29); *There is a terrible silence* (New Writing 1999:32); *After three hours of scratching silence the students had pushed out of square, low ceilinged classrooms* (New Writing 1999:164); *whose tender faces gazed back at her in stony, silent hope* (New Writing 1999:188); *Unexpected silence fell on the room* (Greenwood 1993:245); *For a moment I heard nothing; only a frightening empty silence* (Griffith 1999:51).

Образ тиші виникає на поетичних просторах і є універсальним для дистантних мов.

Пор.: укр. *Вся примовкла наша хатка,
Сумно в хаті і темно;
Що ж на лавці паніматка
Зажурилась під вікном?* (Боровиковський)

Домінантне слово *примовкла* уточнюється, деталізується у вербальному поетичному просторі вірша.

Семантичний зсув одиниць на позначення образу тиші породжує низку стилістичних засобів – епітетів, метафор та метонімів.

Пор.: укр. *страшно, коли слова мовчать.* (Костенко)
рос. *Изба-старуха челюстью порога*

Жуёт пахучий мякиш тишины. (Есенин 1953:62)

В тихой дреме под навесом

Слышу шепот сосняка. (Есенин 1953:62)

Озера, реки

И море – все затихло. Ничего

Не шевелилось в бездне молчаливой. (Есенин 1953:151)

В туманном сумраке окрестность исчезает

Повсюду тишина; повсюду мертвый сон (Есенин 1953:155).

Імідж тиші встає перед нами завдяки словам із експліцитною (а) та імпліцитною (б) семантикою. Пор.: (а) укр. слова *мовчать*, рос. *мякиш тишины*, *в тихой дреме*, *затихло*, *молчаливой*; (б) *мертвый сон*, *ничего не шевелилось*, *шепот*, и т.д. Дескриптивні сили мови таким чином слугують адекватними засобами фасцинації образів, суб'єктивної репрезентації тиші.

Підтекстова імпліцитна тиша оживає та вербалізується експліцитно у мові транслятора.

And the smoke rose slowly

Slowly

Through the tranquil

Air of morning (H. Longfellow)

Дым струился тихо, тихо

В блеске солнечного утра (И.Бунин)

Wide through the landscape

Of his dreams

The lordly Niger flowed

And nights devoid of ease

(H. Longfellow)

Тихо царственный

Нигер катился под ним,

Уходя в безграничный простор

(М.Михайлов)

И ночью в тревожной

тиши. (И.Анненский)

Прозорою є колокація слів на позначення відповідно тиші (а) та мовчання (б) у творах М.Цветаєвої на інтралінгвальному рівні:

2. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства / Підручник – К.: Академія -2004 – 367с.
3. Манакин В.Н. Сопоставительная лексикология. – Киев: Знання.- 2004 – 326с.
4. Есенин С. Избранное – М.: ХЛ .- 1953. - 271с.
5. Словарь Української мови Бориса Гринченка К.: Довіра – 1997 - т.І – 573с., т. ІІІ – 563с.
6. Цветаева М. Сочинения в двух томах: Т.1. – Минск: Народная Асвета, 1989.- 545 с.
7. Daniel, Steel Jewels. - USA: A Dell Book / - 1993- 471p.
8. Greenwood, Walter. Love on the Dole. - London: Vintage. - 1993-256p.
9. Griffith, Nicola. Slow River. - N.Y.: Ballantone Books.-1999 - 343p.
10. New Writing 1999: New Writing 8 / Tibor Fisher and Lawrence, Norfolk – London: Vintage. - 1999 –575 p.
11. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English / A.S. Hornby Fourth Edition – Oxford University Press. - 1989-1492p.